

The Directorate-General for Defence Industry and Space

Romvirksomhet og forsvarsindustri – en vellykket sammenslåing for EU?

Hans Morten Synstnes (Ph.D)

HOVEDPUNKTER

- EUs politikk for henholdsvis forsvarsindustrien og romvirksomheten vil heretter utformes innenfor det nyetablerte The Directorate-General for Defence Industry and Space (DG DEFIS).
- EU har over de siste par tiår bygget seg opp som en internasjonal stormakt innenfor romvirksomhet. Satsingen på rommet er en forutsetning for å lykkes på en rekke samfunnsområder.
- Et hovedspørsmål er om det vil oppstå spenninger mellom EUs sivilt orienterte romprogram og Kommisjonens visjoner for forsvarsindustrien.

Anført av sin tyske president, Ursula von der Leyen, har Europakommisjonen nylig etablert *The Directorate-General for Defence Industry and Space* (DG DEFIS). Nyetableringen kopler sammen to sentrale satsingsområder for EU; forsvarsindustri og romvirksomhet. DG DEFIS bygger opp under von der Leyens visjon om å styrke EUs globale autonomi. Mens produksjon av krigsmateriell åpenbart er strategisk, fremstår ikke romvirksomhet intuitivt like betydningsfullt. Denne artikkelen legger mest vekt på hvorfor romvirksomheten de siste par tiår har fått økt oppmerksomhet i EU. Det ses også nærmere på rasjonalet bak det nye EU-direktoratet, og utfordringer som kan melde seg.¹

1 I arbeidet med denne artikkelen er det innhentet kommentarer fra Bo Andersen og Evie Merethe Hagen, begge ansatte ved Norsk Romsenter.

Geopolitiske romambisjoner

Kommisjonen har omorganisert unionens utøvende myndighet ved å gjøre endringer i direktoratstrukturen. Etableringen av DG DEFIS må ses i kontekst av von der Leyens visjon om en geopolitisk orientert kommisjon, som skal styrke EUs posisjon på verdensarenaen. To forutsetninger for å nå denne visjonen er knyttet til realiseringen av et EU-internt forsvarsmarked og egnevegne innenfor rombasert infrastruktur og satellittbaserte tjenester.

Romdelen i det nye direktoratet var tidligere styrt fra et annet direktorat; *DG for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs* (DG GROW).² Nå er romvirksomheten flyttet fra et industri- og entreprenørorientert direktorat, til et direktorat som ellers primært forholder seg til strategiske forsvarsinteresser. DG DEFIS vil forvalte det snart oppsatte *The European Union Agency for the Space Programme* (EUSPA), som fra 2021 skal samordne alle deler av EUs romprogram. Gjennom EUSPA sentraliseres styringen av unionens romsatsinger innenfor satellittposisjonering, jordobservasjon, satellittkommunikasjon og romovervåking.³ Alle deler av EUs romprogram er sivile satsinger, men infrastrukturen har også en militær bruksflate (*dual use*). De store medlemslandene (Frankrike, Spania, Tyskland og Italia) derimot, eier egne militære satellitter innenfor kommunikasjon og observasjon.

Egenevegne og autonomi er styrende premisser for EUs romsatsing. Det ideologiske grunnlaget for dagens rompolitikk ble lagt mot slutten av 1990-tallet. Forståelsen den gang var at Europa trengte et fullverdig romprogram for å lykkes med politiske målsetninger innenfor en rekke samfunnsområder. Romsatsinger ble sett på som en nødvendig innsatsfaktor for å skape den mest konkurransedyktige

og kunnskapsbaserte økonomien i verden. En kollektiv romsatsing ble fremhevet som nødvendig for å oppnå tyngde og selvstendighet innen utenriks-, sikkerhets- og forsvarspolitikken. Egne satellittsystemer, bygget av europeisk industri, ble vurdert som en nøkkelfaktor for å lykkes.⁴ En annen viktig milepæl i EUs rompolitikk kom med Lisboa-traktaten som trådte i kraft i 2009, hvor «space» for første gang nevnes i et konstitusjonelt dokument.⁵

EU har brukt tid på å bygge seg opp som en stormakt på romsiden. Det første store praktiske skrittet ble tatt gjennom det globalt dekkende satellittsystemet for posisjonering og nøyaktig tidsangivelse, *Galileo*, en europeisk variant av det amerikanske militært kontrollerte *Global Positioning System* (GPS).⁶ Selv om EUs råd godkjente Galileo-satsingen allerede rundt årtusenskiftet, kommer de siste av i alt 30 fungerende satellitter først på plass i 2021. For unionen ble Galileo banebrytende fordi denne satellittkonstellasjonen ble dens første felleseide og -driftede infrastruktur uansett sektor. Prosjektet har vært kostbart og teknologisk komplisert og dermed utenfor enkeltstaters økonomiske rekkevidde. Utbyggingen har skjedd i samarbeid med forsknings- og utviklingsorganisasjonen *European Space Agency*, som er uavhengig av EU, og har en ikke-militær formålsparagraf.⁷ ESA har stått for fremstillingen av satellittsystemet, samt kontakten med industrien. Kontraktene i Galileo-prosjektet er fordelt etter åpne anbudsrunder i EU i sin helhet.

2 DG for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs var ansvarlig for EUs politikk for det indre marked, industri, entreprenørskap og små bedrifter. Sistnevnte direktorat viderefører den allmenne reguleringen av det indre marked under navnet DG for Internal Market.

3 https://ec.europa.eu/growth/sectors/space_en ; <https://www.gsa.europa.eu/newsroom/news/gsa-euspa-space-transforming-business-and-economy>

4 Synstnes, Hans Morten (2005). *Galileo – et europeisk globalt navigasjonssystem*. Den norske atlanterhavskomite. Sikkerhetspolitisk bibliotek 7-2005. Side 3-6; Bildt Carl, Peyrelevalde Jean & Lothar Späth (2000) to the ESA Director General ("Wise Men" Report). *Towards a Space Agency for the European Union*.

5 EU. *Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community*, signed in Lisbon, 13 December 2007.

6 EGNOS (European Geostationary Navigation Overlay Service) er Eurpoas første satsing innenfor satellittposisjonering. Systemet er basert på den internasjonale standarden SBAS (Satellite Based Augmentation System). EGNOS kompletterer GPS og gir brukere forbedret ytelse enn når de bruker GPS alene. Det finnes tilsvarende systemer i USA, Japan og India.

7 The Convention for the establishment of a European Space Agency (CSE/CS(73)19, rev.7).

Galileo-satellittene skulle bidra til å dempe europeisk avhengighet av USA, noe den daværende franske presidenten, Jacques Chirac, spissformulerte i 2001, gjennom uttalelsen om at de europeiske landene ville forbli vasaller av USA, dersom ikke Galileo ble bygget ut.⁸ Chirac uttrykte seg her som representant for unionens fremste rommakt; Frankrike, hvor egenevne på romsiden ses på som en forutsetning for strategisk uavhengighet.⁹ Frankrike eier som nevnt militære satellitter for både observasjon og kommunikasjon. Bak Chiracs vasallmetafor lå det også at egenevne innenfor raketteknologi er essensielt for atommakten Frankrikes evne til kjernefysisk avskrekking og derfor en grunnpilar i landets rompolitikk. En annen grunnpilar er landets oppskytningsbase ved ekvator i Fransk Guyana som ble etablert allerede i 1967. Basen gir fransk og europeisk uavhengighet og opp derfra løftes blant andre de europeiske bærerakettene for satellitter; Ariane og Vega. Det franske selskapet *Arianespace* forvalter den kommersielle utnyttelsen av disse rakettenes, som er utviklet ved hjelp av statlige midler og forskningssamarbeid i ESA.

EU slo tilbake Bush-administrasjonens (R) forsøk i 2001 på å få europeerne til å avstå fra Galileo-satsingen, i det minste den krypterte tjenesten, *Public Regulated Service*, som holder et militært sikkerhetsnivå og er forbeholdt myndighetsbruk. Det at Pentagon i 2001 henvendte seg til et militært europeisk publikum hjalp imidlertid ikke amerikanernes sak, ettersom Galileo ble planlagt og drevet frem av sivilt orienterte samferdselsmyndigheter.¹⁰ Amerikanerne fryktet at frekvensene som skulle benyttes i Galileo ville forstyrre GPS-frekvensene. Administrasjonen i Washington var også skeptiske til at europeiske Nato-land ville bruke penger på et posisjoneringssystem som dupliserte GPS, fremfor å heller bruke knappe ressurser på andre og udekkede behov.

Fra europeisk hold ble fremstøtet sett på som et forsøk på å beskytte amerikansk romhegemoni, herunder økonomiske og industrielle interesser. Et angivelig motiv var å opprettholde landets markedsdominans knyttet til utvikling av mottakerutstyr og tjenester som var i ferd med å vokse frem i kjølvannet av GPS. Et slikt marked ville skyte fart etter at president Bill Clinton (D) våren 2000 åpnet for fri tilgang til langt mer nøyaktige GPS-posisjoneringssignaler. For at EU skulle vinne markedsandeler i et voksende verdensmarked for mottakere og tjenester, er det nødvendig selv å kontrollere teknologien som posisjoneringssatellittene består av.¹¹

EU og USA har for lengst avsluttet Galileo-disputten og amerikanerne ønsker seg tilgang til *Public Regulated Service*. Et mer selsikkert EU har i kjølvannet av Galileo-anstrengelsene utvidet sin romsatsing gjennom jordobservasjonssatellittene i programmet *Copernicus*. Også Copernicus-investeringen har skjedd i et tett økonomisk samarbeid med ESA, som også har hatt det tekniske utviklingsansvaret. Fra 2014 har dette satellittsystemet vokst i omfang og leverer frie, åpne og globaldekkende data av særlig verdi på klima- og miljøområdet. Det er verdens største av sitt slag. Systemet er laget for sivile formål, men brukes også militært, selv om satellittene ikke har den høyest tilgjengelige oppløsningen. Valg av oppløsning har dels vært begrunnet i kommersielle interesser. Samtidig har nasjonale sikkerhetsinteresser stilt seg i veien for Copernicus-satellitter med bedre oppløsning, fordi dataene skulle bli åpent tilgjengelige.

I tråd med EUs mål om å bli en komplett rommakt er en satsing innenfor satellittkommunikasjon på trappene (Govsatcom). Denne gang skjer det ikke i form av felleseide satellitter, men systematisert innkjøp og anvendelse av tilgjengelig båndbredde fra nasjonale sivile eller kommersielle løsninger. Govsatcom skal utnyttes av myndigheter, og herunder

8 Synstnes (2005), side 6.

9 Ministère de la Défense (2013). *French White Paper defence and national security*.

10 https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b8/Galileo_-_Wolfowitz_-_Letter.png; Synstnes (2005), side 6.

11 Synstnes (2005), side 22-23. Mekanismen *Selective Availability* ble slått av.

for forsvarssektorens del i den lavere delen av konfliktpennet. EU satser dessuten på romovervåking (*Space Situational Awareness*) for å holde oppsikt med objekter i rommet, primært i form av satellitter og romsøppel. Det er avgjørende å vite hva som befinner seg i jordbaner av hensyn til sikkerheten for egne satellitter, men også med tanke på hva andre aktører foretar seg. Behovene innenfor romovervåking forsterkes av at satellittrafikken ikke er underlagt et omforent internasjonalt lovverk, slik sjø- og lufttrafikken er.¹² De forsterkes også som en konsekvens av en gryende militarisering av rommet.

EUs romstrategi fra 2016

EUs romambisjoner ble i 2016 oppdatert da rådet vedtok en ny romstrategi (*EU Space Strategy*). Parolen om uavhengighet og autonomi på bred front innenfor romdomenet løftes høyt.¹³ Det handler om at EU skal holde stand, og aller helst klatre, i det internasjonale romhierarkiet. Ifølge *European Space Policy Institute* (ESPI) troner USA suverent øverst. Et stykke bak følger Kina, Russland og India. Deretter kommer EU.¹⁴

EU Space Strategy forsøker å svare opp det inneværende skiftet i den internasjonale romvirksomheten, gjerne omtalt som den andre romalderen eller *New Space*. Overgangen til *New Space* er et endelig brudd med at militære behov er drivende for utviklingen i rommet. Skiftet har skjedd takket være endrede betingelser for å kunne delta i romaktiviteter. Trafikkveksten i jordbaner er delvis ansporet av reduserte utviklings- og oppskytingskostnader. Mange av satellittene er små, men kapable. De lar seg masseprodusere, inngå i tallrike

konstellasjoner og raskt skiftes ut. Attraktive jordbaner trafikkeres av stadig flere nasjoner og private aktører. Dagens nær 2 000 fungerende satellitter vil flerdobles i løpet av få år, de fleste i kommersiell regi. Det forventes at mange av disse satellittene vil skytes opp fra nye baser, tilpasset mindre og mer fleksible bæreraketter.

EUs romstrategi skal hjelpe til med å posisjonere medlemslandene i et voksende globalt marked for rombaserte produkter og tjenester. Den økende strømmen av data og signaler fra rommet, bidrar til å muliggjøre modernisering og økonomisk vekst i vid forstand. Den bidrar til overgangen til en mer digitalisert og grønnere økonomi. Det handler videre om å sikre en konkurransedyktig romindustri, legge til rette for nye foretak, stimulere til vekst i markedet for applikasjoner, tjenester, robotikk, kunstig intelligens osv., hvor data og signaler fra satellitter er en avgjørende råvare. Forhåpninger foreligger også om å lokke mer private kapital inn i den europeiske rombransjen, slik det i rikt monn har skjedd i USA.

Romstrategien viderefører at EUs satsinger skal ha et sivilt fortegn. Koplinger mellom forsvarsinteresser og romvirksomheten finnes, men de er få. I ettertid har slike koplinger blitt tydeligere i Kommisjonens retorikk. Fra kommisjonshold vises det til en markant holdningsendring der rom og forsvarsinteresser knyttes langt sterkere sammen. Kommisæren for DG DEFIS, den tidligere franske finansministeren og industrilederen Thierry Breton, har påpekt at det lenge var tabu å si offentlig at Galileo-systemet har en forsvarsdimensjon. En av direktørene i DG DEFIS, belgiske Pierre Delsaux, har uttrykt at EU i sine romsatsinger må ta hensyn til forsvarsdimensjonen i ett og alt.¹⁵

12 Ailor, William. *Space Traffic Management*. In Schrogel, Kai-Uwe et.al. (2015). *Handbook of Space Security. Policies, Applications and Programs*. Volume 1. Springer Reference; Sjøtrafikken reguleres av FNs *International Maritime Organization*, mens luftfarten er regulert gjennom FNs *International Civil Aviation Organization*.

13 COM_2016_705_F1_COMMUNICATION_FROM_COMMISSION_TO_INST_EN_V12_P1_864471.PDF

14 European Space Policy Institute (ESPI). *Measuring Space Power. A theoretical and empirical investigation on Europe*. September 2019.

15 <https://insidegnss.com/182742-2/>; <https://www.gsa.europa.eu/newsroom/news/space-enabler-security-and-defence>
ESPI (2020) 12th European Space Conference. *New Decade, Global Ambitions: Growth, Climate, Security & Defence*. 21-22 January. Brussels.

Styrking av europeisk sikkerhet

DG DEFIS er ifølge Kommisjonen opprettet for å styrke europeisk sikkerhet i en ustabil verden, der truslene er grenseoverskridende og uforutsigbare. Opprettelsen av DG DEFIS er også et signal om at europeerne må ta større ansvar for egen sikkerhet, ettersom den amerikanske sikkerhetsgarantien er mindre åpenbar. Selv om EU ikke er en militær allianse, er produksjon av forsvarsmateriell viktig for unionen, og aller helst bør størrelsen på, og effekten av, forsvarsinvesteringene økes. En utvidet produksjonsevne vil styrke medlemslandenes militære slagkraft, og følgelig også troverdigheten til EUs felles sikkerhets- og forsvarspolitik (CSDP).

En uroligere verden utfordrer en fredelig sameksistens i rommet. EUs høye representant for utenriks- og sikkerhetspolitikk, spanske Josep Borrell, har i den anledning ytret at: «The rise in geopolitical tensions we see on Earth is being extended and projected into space.»¹⁶ Med andre ord er EU redd for at rommet er i ferd med å bli et farligere sted.

Sammenkoplingen av forsvarsindustrien og romvirksomheten må nettopp ses på bakgrunn av den økende militærstrategiske betydningen av rommet. Maktbalansen på bakken henger sammen med styrkeforholdet i rommet. Det har lenge pågått et kappløp blant stormaktene om å utvikle avanserte satellittsystemer. På samme tid er det utviklet fysiske, digitale og andre kapasiteter til å forstyrre eller ødelegge motpartens satellitter. For å avskjære satellittbaserte økonomiske og militære effekter vil angrep mot rominfrastruktur med stor sannsynlighet inngå som en del av fremtidige konflikter på bakken.¹⁷ Skal vi tro sjefen for den franske romkommandoen, general Michel Friedling, må den rombaserte infrastrukturen beskyttes, om nødvendig med militære virkemidler.¹⁸ Generalen peker

på at EU-eide satellitter er attraktive mål for en motpart fordi de også brukes militært. Følgelig er det sjanser for at også nasjonenes satellitter står på motpartens liste over angrepsmål.

Angrep på vestlige satellitter kan i ytterste fall utløse militære motreaksjoner. Det er dels på denne bakgrunn Nato i 2019 vedtok alliansens første romstrategi, hvor «space» defineres som et eget operasjonsdomene. Romstrategien er for Nato et skritt som tas for å demme opp for spesielt russisk og kinesisk rommilitære kapasiteter og ambisjoner. Vedtaket i alliansen ble mye drevet frem av USA. Amerikanerne har nylig vedtatt tre reformer for å styrke eget romforsvar gjennom en ny våpengren (*US Space Force*), gjenetableringen av stridskommandoen *US Space Command* og det nylig oppsatte innkjøpsorganet nyetableringen *Space Development Agency*.¹⁹

Nato kommer ikke til å anskaffe romkapasiteter, men vil støtte seg på nasjonale og flernasjonale løsninger. Av de europeiske Nato-landene har Frankrike mest fokus på å bygge opp et nasjonalt romforsvar, som organisatorisk er lagt inn under luftforsvaret. Ett av flere spørsmål i den franske offentligheten er hvorvidt fremtidige satellitter skal bevæpnes med tanke på selvforsvar.²⁰

Nytt direktorat - ny dynamikk?

I dag blir rundt 80 prosent av europeiske forsvarskontrakter inngått på en ren nasjonal basis. Denne nasjonale orienteringen fører for EUs del til duplisering av forskning, kunnskap, produksjonslinjer og materiell. Mangfoldet av EU-landenes våpensystemer som stridsvogner, fartøy og jagerfly er høyt, noe som vanskeliggjør en fellesoperativ evne landene imellom, og gjør en felles strømlinjeformet krigslogistikk krevende.²¹ Det europeiske fellesskapet

16 ESPI (2020) 12th European Space Conference. *New Decade, Global Ambitions: Growth, Climate, Security & Defence*. 21-22 January. Brussels.

17 Synstnes, Hans Morten (2019). *President Trump og amerikansk romhegemoni. Space Force – en sjette våpengren?* IFS Insight 10/2019.

18 Den franske romkommandoen - *Commandement de l'Espac* (CdE) - er en enhet i det franske luftforsvaret.

19 Synstnes (2019).

20 <https://www.euronews.com/2019/07/26/may-the-force-be-with-you-france-unveils-space-weapons-plan>; <https://www.politico.eu/article/france-lists-lasers-weapons-surveillance-satellites-in-space-defense-plan/>

21 <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/65/>

taper årlig store beløp på denne nasjonale avskjermingspolitikken, tap som ventes å bli forsterket i takt med et raskt stigende kostnadsnivå på forsvarsmateriell.

Kommisjonen har lenge forsøkt å reformere det europeiske forsvarsmarkedet i retning av integrasjon og fri bevegelse av varer og tjenester. To direktiver fra 2009 var ment å forskyve forsvarsanskaffelsene i den retningen, men har ikke ført til en større holdningsendring blant medlemsstatene.²² Landene påberoper seg unntaksbestemmelser som gir mulighet til å unndra forsvarskontrakter fra åpen konkurranse av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser. I den grad direktivene er etterlevd har det dreid seg om vedlikeholds-, reparasjons- eller anskaffelsesoppdrag av utstyr med lav strategisk verdi. Gjentatte brudd på direktivene kan etter en nyere tilføyelse føre til støtte for EU-domstolen, men denne sanksjonsmuligheten har foreløpig ikke vært benyttet.

For å stimulere til nyorientering i det EU-interne forsvarsmarkedet etablerte Kommisjonen i 2017 *European Defence Fund* (EDF), som en del av *European Defence Action Plan* (EDAP). EDF trer i kraft fra neste år. EDAP omfatter også initiativene *Coordinated Annual Review on Defence* (CARD) og *Permanent Structured Cooperation* (PESCO). DG DEFIS skal forvalte EDF-ordningen som over en sjuårsperiode har en foreslått økonomisk ramme på 7 milliarder euro.²³ Hovedformålet er å styrke EUs forsvarsrelaterte forsknings- og industribase gjennom flernasjonalt samarbeid. Ordningen skal bidra til et åpnere EU-internt marked for militært utstyr innenfor alle forsvarsområdene, herunder romdomenet. Midler stilles til disposisjon for prosjekter der foretak fra minst tre land søker sammen. Det legges

opp til at flernasjonale forskningsaktiviteter kan fullfinansieres. For flernasjonale utviklingsprosjekter kan finansieringen i særlige tilfeller bli opptil hundre prosent. Søknader som omhandler kapabiliteter hvor det foreligger en kritisk underkapasitet stiller trolig sterkt.²⁴

Å forene forsvarsindustri og romvirksomhet er naturlig ut fra et sammenfallende behov for at materiell fungerer under ekstreme forhold. Innenfor begge bransjene stilles det strenge krav til robusthet og tåleevne. Disse to industriområdene er imidlertid i dag mindre eksklusive enn de en gang var, ettersom det innen begge områdene gjenbrukes mye fra andre teknologidrevne næringsgrener. Det er likevel åpenbare muligheter til å utveksle det beste fra begge disse industriområdene, noe som i sin tur gir både industrielle, operative og samfunnsøkonomiske gevinster. Allerede i dag er det mer regelen enn unntaket at bedrifter leverer i både i rom- og i forsvarsmarkedet.

Å forene forsvarsindustrien og romvirksomhet i et direktorat er ikke uten dilemmaer. En iøynefallende forskjell mellom de to industriområdene er omsetningstallene. I 2017 sysselsatte forsvarsindustrien i EU-landene vel 450 000 personer og omsatte for rundt 100 milliarder euro. Tilsvarende tall for romindustrien er en tiendedel. Styrkeforholdet mellom de to områdene kan, fryktes det, gi seg utslag i at løsninger og standarder på romsiden blir dratt i militær retning. I ytterste fall kan EU bidra til en militarisering av rommet, noe blant andre den belgiske utenriks- og forsvarsministeren, Philippe Goffin, har advart mot.²⁵

Både rom- og forsvarsindustrien i Europa domineres i dag av store etablerte industrigrupper. Mest fremtredende er franske Thales, Airbus og italienske Leonardo. Romindustrien har på sin side innslag av små og mellomstore bedrifter,

defence-industry

22 [Directive 2009/81/EC on defence and sensitive security procurement](#)

23 Medlemslandene ble i sommer enige om en ramme på 7 mrd. euro. Europaparlamentet har foreløpig ikke godkjent det flerårige budsjettet, MFF, og derved heller ikke rammen for EDF. Disse størrelsene blir gjenstand for trilogforhandlinger.

24 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_16_4088

25 ESPI (2020) 12th European Space Conference. *New Decade, Global Ambitions: Growth, Climate, Security & Defence*. 21-22 January. Brussels.

og nystartede selskaper spredt over hele Europa. Denne tilveksten har kommet til mye takket være koordinert innsats fra ESA, EU og nasjonene. En tilsvarende variert struktur forekommer ikke i forsvarsindustrien, selv om det sett fra Kommisjonen er ønskelig. I så måte fremstår romindustrien som en modell til etterlevelse for forsvarsindustrien. En av målsettingene med EDF er nettopp å innlemme små og mellomstore bedrifter, samt nyetableringer i samarbeidsprosjekter for å bidra til mangfold og innovasjon.

Kommisjonens forrige president, luxemburgeren Jean-Claude Juncker, trakk under lanseringen av EDF frem EUs romsatsinger som et eksempel til etterlevelse for forsvarsindustrien. Han pekte på at innenfor romvirksomheten har de europeiske landene evnet å samarbeide om større industrielle prosjekter, og fordele bakkeinfrastruktur og ulike romfaglige sentra til flere land.²⁶ EUs romprogram er dessuten, i kontrast til forsvarsindustriens nasjonale orientering, vokst frem som et resultat av et felleseuropeisk forsknings- og utviklingsløft gjennom ESA.

Avslutning

En troverdig europeisk forsvarsevne er avhengig av en solid rustningsindustri. Tilsvarende er EUs romprogram nødvendig for å holde tritt i det internasjonale romkappløpet. Og igjen, tilgang til data og tjenester fra rommet er en forutsetning for utøvelse av moderne militærmakt. EUs politikk for henholdsvis forsvarsindustrien og romvirksomheten vil heretter utformes innenfor *The Directorate-General for Defence Industry and Space* (DG DEFIS). Det nye direktoratet forvalter den økonomiske støtteordningen *European Defence Fund* (EDF), som skal stimulere til flernasjonale forsvarsindustrielle prosjekter. Slike prosjekter vil også komme innenfor det militære romdomenet.

Et uavklart spørsmål i forbindelse med DG DEFIS er hvordan det underlagte og sivilt orienterte *The European Union Agency for the Space Programme* (EUSPA), vil forholde

seg til den forsvarsrettede virksomheten i EU. En annen interessant problemstilling er hvordan EUs samarbeid med *European Space Agency* (ESA) vil påvirkes. Grensesnittet mellom de to organisasjonene er gjenstand for diskusjon. Et spørsmål er hvordan relasjonene mellom ESA og en eventuell mer militær orientert EU-romsatsing vil fortone seg. Det vil kunne bli en diskusjon rundt hvor langt ESA kan gå i å samarbeide med forsvarsindustrien. Med tanke på at EUs satellittløsninger også fremover planlegges som sivile, så er det lite trolig noe problem. En sivil-militær brukerflate er forenelig med ESAs konvensjon, rene militære løsninger derimot antas å by på utfordringer.

Det gjenstår å se hvorvidt DG DEFIS dreier EUs romambisjoner i militær retning. En sentral faktor i så måte er hvor sterk integreringen på forsvarsområdet faktisk blir. Det spørres her hvor mye overnasjonalitet medlemslandene egentlig ser seg tjent med. Sannsynligheten for en militær dreining synes uansett moderat så lenge unionen avstår fra å bli en forsvarsallianse med en fellesmilitær infrastruktur. En militarisering av EUs felles satellittsystemer vil dessuten bryte med unionens ønske om fri og åpen bruk av Copernicus og Galileo (med unntak av Public Regulated Service). Likevel er det rimelig å tro at den sivile felles rominfrastrukturen nærmer seg militære standarder når det kommer til tåleevne. Sistnevnte som en følge av satellittenes økende strategiske betydning for modernisering av samfunnet, samt for økonomien og samfunnssikkerheten.

26 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_16_4088

IFS INSIGHTS

IFS Insights er et fleksibelt forum for artikler, kommentarer og papere innenfor Institutt for forsvarsstudiers arbeidsområder. Synspunktene som kommer til uttrykk i IFS Insights, står for forfatterens regning. Hel eller delvis gjengivelse av innholdet kan bare skje med forfatterens samtykke.

Redaktør: professor Kjell Inge Bjerga

INSTITUTT FOR FORSVARSSTUDIER

Institutt for forsvarsstudier (IFS) er en del av Forsvares høgskole (FHS). Som faglig uavhengig høgskole utøver FHS sin virksomhet i overensstemmelse med anerkjente vitenskapelige, pedagogiske og etiske prinsipper (jf. Lov om universiteter og høyskoler § 1-5).

Direktør: professor Kjell Inge Bjerga

Institutt for forsvarsstudier
Akershus festning, bygning 10
Postboks 1550 Sentrum
0015 OSLO
E-post: info@ifs.mil.no
ifs.forsvaret.no

Foto: <https://www.romsenter.no/Aktuelt/Siste-nytt/Nytt-romprogram-fra-EU>

OM FORFATTEREN

Hans Morten Synstnes (Ph.D) er tidligere ansatt i Forsvarets overkommando og Nasjonal sikkerhetsmyndighet. Han har vært gjesteforsker ved IFS og er i dag fagsjef ved Norsk Romsenter.

Fremstillingen står fullt og helt for forfatterens regning.

